

Cedofeita chega a vixésima edición da súa tradicional exposición de agosto, este ano dedicada ás mulleres

Xaime Iglesias González

"Unha pincelada no tempo" foi o título da primeira exposición organizada por Cedofeita. Aínda parece que foi onte, pero van alá vinte edicións, pois daquela corría o ano 1995. Era unha mostra fotográfica de persoas e paisaxes de Lérez. Para nós tivo unha especial importancia, xa que viña a ser algo así como a presentación en sociedade da Asociación que acababa de nacer había uns meses. O éxito de público foi extraordinario e a acollida nos medios de comunicación considerable, o que nos deu azos para continuar a andaina que comezabamos.

O ano seguinte, presentamos "Lembrando os avós" (1996) que expoñía fundamentalmente útiles antigos de uso doméstico, entre os que se atopaban pezas singulares que sorprenderon a máis dun visitante. De útiles tamén foron outras mostras como "O ceme dun pobo: pedra e madeira". (2000) e "Ente as mans e a terra" (2004). A primeira amosaba máis de dúascentas cincuenta

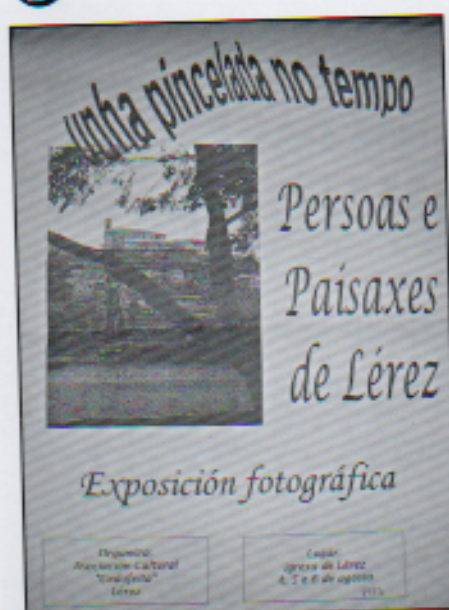
ferramentas de canteiro e carpinteiro, profesións seculares da nosa terra, cuxos artífices traballan respectivamente a pedra e a madeira, materiais moi utilizados polo home desde tempos ancestrais. A segunda presentaba unha selección de apeiros de labranza usados no agro desta bisbarra, acompañados de información divulgativa sobre cada un deles, así como da sociedade que os produciu e usou.

De certa semellanza ás anteriores foi a exposición dedicada ós labores do viño. Levaba por título "Arrecendo do viño" (2006). Mediante textos e imaxes, facíase un percorrido polo mundo vitivinícola atendendo a castes de vides e uvas; tipos de viña e os seus coidados; a vendima e a bodega; o viño e os seus derivados; non faltaron as referencias históricas e literarias. Todo iso complementábase con numerosos útiles tradicionalmente usados na realización dos variados labores que require a viña e o viño.

Relacionada cos canteiros, artellamos "Memoria das pedras. Arquitectura popular de Lérez" (1999). Con ela pretendíamos dar a coñecer dun xeito global e sistemático, cruces, cruceiros, hórreos, casas singulares e outros elementos como fontes, lavadoiros, etc. Textos explicativos e fotografías fixeron a mostra visual e intuitiva.

En 1997 abordamos o fenómeno migratorio a América. Co título "Lérez na emigración americana" ofrecemos, por un lado, aspectos xerais da emigración americana (causas, consecuencias, portos de saída, lugares de chegada...) e, polo outro, noticias concretas referidas a lerezáns que emigraron a América, mostrando fotografías, artigos de prensa e documentos.

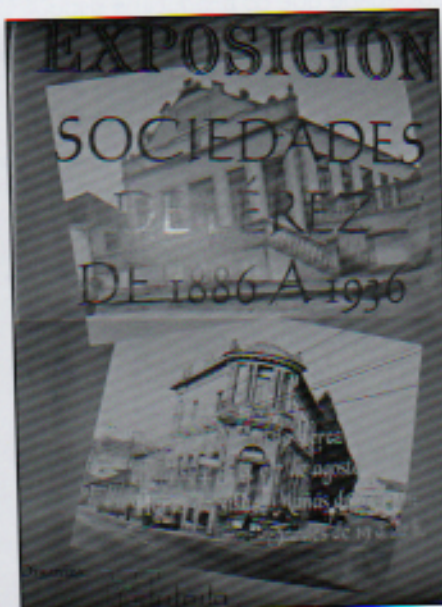
Foron varias as exposicións que combinaron elementos xerais con aspectos concretos de Lérez, pero, se cadra, as que máis se aproximan a este esquema, ademais da anterior,

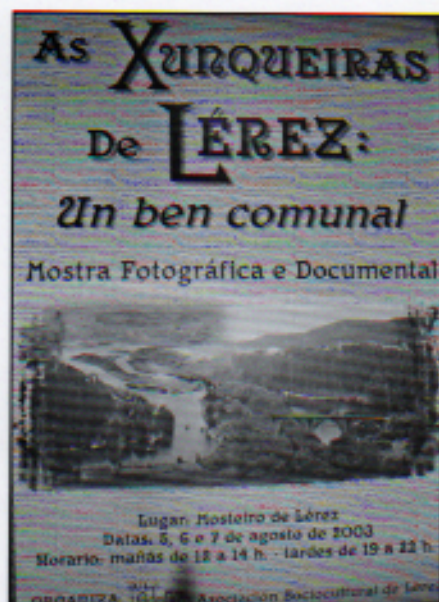

son "Sociedades de Lérez, de 1886 a 1936" (2001) e "Aprende cachola: escolas e mestres de Lérez" (2011). A primeira, a través dunha serie de fotografías, documentos e artigos periodísticos, daba conta das sociedades lerezás de finais do XIX e comezos do XX. Habíaas agrarias, gandeiras, deportivas e recreativas, así como a Caixa Rural de Lérez, entidade cooperativa agraria e de crédito. Non se esqueceron as persoas que, co seu compromiso, fixeron posible que a nosa parroquia fose pioneira no movemento societario galego daquel momento, sinaladamente no ámbito agrario. A segunda das mostras aludidas centrábase nun tempo que aproximadamente abrangue os

últimos anos do século XIX e os primeiros setenta anos do século pasado e amosaba numerosas fotografías de alumnos/as de Lérez, os seus mestres/as, as escolas que os albergaron, a orixe destas e a súa desaparición ó se crearen os colexios públicos, así como traballos realizados polo alumnado daquel tempo. Os aspectos xerais estiveron centrados en temas como a lei Moyano, a ILE, as escolas de ferrado, a ausencia do galego no ensino, etc. Ademais, tamén se puido observar a recreación dunha escola dos anos corenta, con pupitres, materias ó uso (silabarios, cadernos...), bandeira española, cadros de José Antonio e Franco, todo presidido polo crucifixo, símbolo da escola confesional.

Os dous elementos senlleiros do noso pasado son, sen dúbida, o mosteiro e o castelo de Cedofeita. Por iso a eles dedicamos cadansúa exposición. En "O mosteiro de Lérez. Arte e historia" (1998), abordamos a historia do noso mosteiro: a doazón -considerada fundacional- do rei de Galicia Ordoño II; a época de esplendor, cuxo feito culminante foi a consagración de dous bispos e coa presenza de Xelmírez; a decadencia cos abades comendatarios; a recuperación e o Colexio de Humanidades; e a desaparición tras a desamortización. No referente á arte, facíase un percorrido polos aspectos arquitectónicos das dependencias do convento e da igrexa na que destacan a capela de san Bieito e a fachada

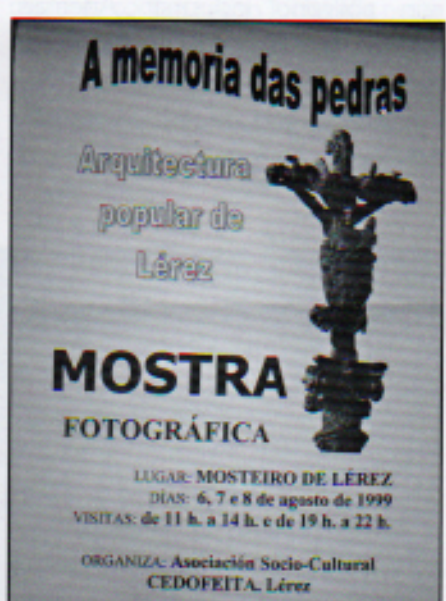
que mostra elementos tardorrenacentistas e barrocos. Os retablos e outros elementos escultóricos, como a imaxe de san Salvador de corte románico, tamén foron obxecto da mostra, así como lendas e curiosidades. O castelo foi tratado doce anos despois e levou por título "Cedofeita, as raíces medievais" (2010). O paso do tempo e a intensa acción humana fixeron desaparecer esta construción fortificada que se situaba no monte Castelo e que os documentos históricos identifican como *Citofacta*, castellu que estivo en pé durante varios séculos do medievo e bastantes anos dos tempos modernos. Tratábase dunha exposición fotográfica e documental na que se amosaba a documentación

histórica procedente do Tombo "A" da catedral de Santiago, a doazón do mosteiro de Lerez feita pola rei Ordoño II, as alusións a Cedofeita que figuran no "Livro do concello de Pontevedra", así como referencias a traballos de Yepes, García de la Riega e Sarmiento. Non faltaron as lendas. As ilustracións contribuían a darlle á mostra un toque atractivo e a música incrementouno co concerto a piano de Severiano Casalderey.

Como é obvio, "Coa música a esta parte. Músicos de Lerez" (2009), tamén estivo acompañada de música o que a converteu nunha exposición excepcional. Preparamos o que naquel momento chamamos

"audicións musicais". Iniciáronse o día da inauguración con Pepe o Simón tocando o acordeón, continuaron un día pola tarde na que actuaron a dúo Canosa e Ramos e outro día ofreceunos un recital Félix Cons, aquel cantoautor lerezán da época de "Voces Ceibes". Na exposición, os visitantes puideron observar unha serie de instrumentos musicais e coñecer, por medio de fotografías e textos, numerosos artifices lerezáns relacionado coa música.

O coñecemento do noso medio referíronse outras dúas exposicións. "Lerez, o río que nos dá nome" (2000), mostrouse, ademais, en centros de ensino e entidades culturais

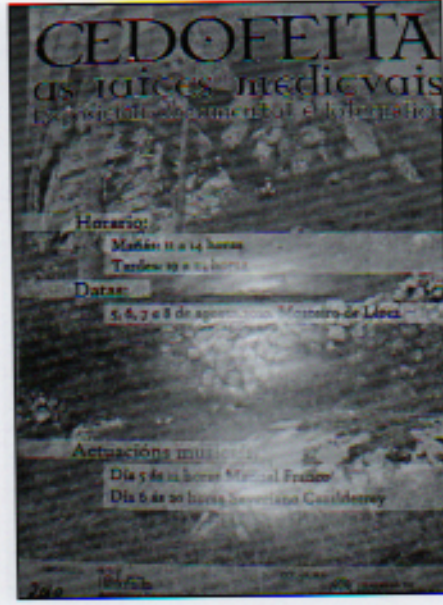
de varios concellos, converténdose na exposición máis exhibida de todas elas. Os materiais amosados, sinaladamente as fotografías, constitúen hoxe un documento exclusivo da pasada situación do río e a súa contorna. "As xunqueiras de Lérez, un ben comunal" (2003) ofrecía fotografías antigas e modernas e documentos (catastro de Ensenada, actas do concello de Pontevedra, artigos de prensa...) que pretendían dar unha perspectiva de como eran e como son as dúas xunqueiras da parroquia, así como a súa defensa polo veciños que reivindicaron a propiedade nos momentos en que determinados grupos pretendían apoderarse delas, especialmente no intento de converter a da Gándara nun polígono industrial. Ademais, esta mostra deixaba constancia da xenerosidade de Lérez cedendo para uso público gran parte da Xunqueira do Covo.

Con "Nomes propios, persoeiros singulares de Lérez" (2005) iniciamos unha serie de exposicións nas que as persoas tiñan un maior protagonismo. Era unha forma de dar a coñecer os nosos antepasados máis inmediatos. Nesta primeira mostra aparecían fotografías de máis de medio cento de mulleres e homes considerados "especiais" por algún aspecto da súa vida, xa fose polo humor, xenerosidade,

relevancia ou un curioso xeito de ser. "De mil amores" (2007) amosaba fotografías de casamentos/matrimonios habidos desde finais do século XIX ata a década dos sesenta. Eran matrimonios lerezáns ou casados na igrexa de Lérez. Como complemento mostráronse traxes de noivo e noiva, enxoval dunha noiva para a primeira noite de voda, coroas de noiva, menús de banquetes nupciais e outros detalles relacionados.

Anteriormente, de xeito directo ou indirecto, prestamos atención a certos colectivos como os canteiros, carpinteiros, mestres, agricultores e músicos. Agora, seguindo a liña de dar protagonismo ás persoas, ocupámonos de taberneiros, futbolistas, xastres e costureiras. "Lugar de encontro: tendas e tabernas de Lérez" (2008) mostraba fotografías de tabernas e taberneiros acompañadas dun breve comentario identificativo. Ademais puido verse unha selección de obxectos de tendas e tabernas propios de finais do XIX e comezos do XX. "Cen anos de fútbol en Lérez" (2012), a través de textos e fotografías, amosaba un panorama do foot-ball desde os primeiros tempos ata a actualidade. Fotografías de equipos e xogadores destacados, así como árbitros, adestradores e directivos. Exhibíronse diferentes trofeos, en especial do

CiD: Lérez, e outra documentación referida o tema. "Enfiando a agulla, xastres e costureiras de Lérez" (2013) mostraba fotografías de costureiras e xastres, útiles empregados nas actividades de costura, labores realizados por estes artifices, así como unha escolma de textos que aluden a estas profesións tomados da literatura popular.

Non había obxectos na exposición deste ano. Co título "Mulleres. As mulleres lerezás en imaxes" (2014) mostrábanse fotografías de mulleres de Lérez e algúns textos e imaxes sobre a discriminación da muller en tempos non moi pasados. Cada fotografía levaban un pequeno pé consistente no nome ó que, nalgúns casos, se lle engadía o lugar e data de nacemento e defunción e pouco máis. Pero as fotos reflectían costumes, crenzas ou tradicións esquecidas unhas, vixentes outras. A maioría delas eran individuais, foran feitas en estudos, diante dun decorado, para o que as mulleres se vestían coas mellores galas, nalgúns casos acompañadas dos fillos ou netos. Nelas podía verse a serenidade dunha expresión, a claridade dunha mirada, a fortaleza dun trazo, a fermosura dun sorriso, o señorío dunha vestimenta, a elegancia do porte... Tamén había fotos de grupos, se cadra menos numerosas, pero

moi significativas, realizadas en escenarios varios, procedendo algunhas de países sudamericanos. En moitas destas podíase ver, a alegría, a ilusión, a esperanza, pero tamén a indiferenza, a preocupación e mesmo o desgusto.

Efectivamente, á emigración americana facían referencia moitas fotos. Habíaas de pasaporte, de despedida de emigrantes en Vigo onde era habitual coller o barco para marchar, da chegada ó país americano, de convites realizados en honra de emigrantes que viñan de visita, de emigrantes retomados e doutros que quedaron alá para sempre.

Un aspecto que se podía observar facilmente era a evolución da vestimenta e como esta marcaba a posición social. En cen anos contados desde mediados do século XIX, os traxes foron acurtándose desde os pés ata o papo da pema, sen deixar nunca os xeonllos á vista. Tamén se podían albisca as categorías sociais daquela, desde a presenza da mantilla española ata as mulleres que levaban pano á cabeza, pasando polo sombreiro. O pantalón estaba vedado ás mulleres. Só o atopamos nalgunha foto procedente de América, nunha moza, no seu tempo (anos 50) considerada extravagante (hoxe diríamos rompedora) e nalgúns disfraces. Non era difícil decatarse da presenza nalgunhas mozas do que se chamaba "roupa das festas" que só se poñía en ocasión destacadas, a diferenza da roupa de diario.

As fotografías tamén nos falaban das diversións. Bailar agarrado entre mulleres nas festas ou nos salóns agardando que un par de mozos lles pedise baile; paseos por Pontevedra; celebración do entroido con disfraces, normalmente feitos aproveitando e amañando roupa usada, ata que chegou o capuchón. Chamaron a atención mulleres montadas a cabalo. Na feira de Sevilla, baixando pola Cendona e en Buenos Aires. Notábase unha

diferenza, mentres nas dúas primeiras as mulleres ían sentadas de lado, a terceira facíao a carranchapernas. Tamén se amosaron mulleres en bicicleta, nada frecuente nos tempos pasados, unha pola Chan de Muíños e outra na Porta do Sol.

Non abundaron moito os traballos campesiños, síntoma de que os labregos, dada a penuria económica, non podían pensar en facer fotos. Con todo, vimos escenas como cortar leña, ir ó xunco, darlle de comer ás galiñas, debullar os garavanzos, habendo algunha cargada de certo bucolismo como a que mostra dúas mozas acariñando un becerro ou aqueloutra na que unha ovella participa nun descanso familiar.

Outras fotos mostraban costumes desaparecidas ou a piques de desaparecer como lavar á man, ir cocer as empanadas ó forno ou levarlle o xantar ós homes que traballaban na vila. Esta foi unha das fotografías máis singulares da exposición. Tamén houbo alusións a vida relixiosa con imaxes á saída da misa e procesión.

As fotografías desta mostra non foron escollidas por representaren mulleres sobranceiras nin por pertenceren estas a determinados perfís. Calquera muller lerezá, polo simple feito de selo, era merecente de que fose exposta unha fotografía súa. Iso si, esta debía cumprir a condición de ter determinada antigüidade. Aínda

así, atopamos un panorama variado de mulleres: campesiñas, xomaleiras, tratantes de gando, costureiras, taberneiras, dirixentes agrícolas, criadas, trapeiras, traballadoras de obras e fábricas, ambulantes e outras relacionadas con diversas actividades.

Con esta exposición, a Asociación Cedofeita tentaba contribuír modestamente a mudar a visión androcéntrica da sociedade, ao tempo que pretendía facer un recoñecemento ás mulleres polo seu protagonismo, moitas veces silencioso e silenciado, na realización de traballos e sacrificios, na toma de decisións e iniciativas, así como no modo de facer as cousas, que, cando menos, axudaron a levar a vida para diante ou, se cadra, romperon moldes que supuxeron un avance para a sociedade, mesmo na defensa dos dereitos da muller. Somos conscientes de que, por unhas ou outras razóns, non todas as mulleres contaron con fotografía nesta exposición. Mulleres traballadoras, nas fábricas, no campo, na casa... ignoradas pola historia. A todas elas incluímos na nosa homenaxe que compartimos con quen o desexe.

